

Straitéis 20 Mí don Ghaeilge

Cuid a Dó: Fás nó Bás – Tuiscint ar ‘Athbheochan na Gaeilge’ Inniu

Cumann Carad na Gaeilge
31 Lúnasa 2013

Is iad na modhanna is cinnte oibríochtaí ionsaithe, munab iad an t-aon-mhodh amháin iad, chun cosaint a dhéanamh. - George Washington, 1799

Fás nó básaigh. – George Land, 1973

ACHOIMRE

Mar a fheicfidh tú thíos:

- Deireann cuid desna saineolaithe is fearr sa réimse "nach bhfuil ach idir 15 bliana agus scór blianta fágtha mar shaolré ag an nGaeilge mar theanga theaghlaigh agus phobail sa chuid is láidre den Ghaeltacht." Mar sin, caithfidh daoine a thugann tacaíocht don Ghaeilge agus a pobal a ghníomhú anois, ní thar na 20 bliain seo chugainn, chun an teanga a athbheochan.
- Is gluaiseacht do chearta daonna agus sibhialta í athbheochan na Gaeilge.
- Tá breis agus 93% sa Phoblacht i bhfách le hathbheochan na Gaeilge sna Gaeltachtaí in iomlán agus i réimsí ealíne agus cultúir ar fud an stáit. Tá breis agus 40% i bhfách le athbheochan na Gaeilge i ngach réimse poiblí agus i ngach ceantar ar fud an stáit.
- Tá níos lú ná 7% i gcoinne athbheochan na Gaeilge.

- Seasann gluaiseacht na Gaeilge le tacaíocht ó thromlach millteanach na ndaoine.
- Bunaithe ar chosaint amháin, bhí teip in ann don bhun-straitéis Ghaeltachta ó thús. Fás nó básaigh.

CÚLRA

Mar a luíodh i gCuid a hAon, a mhalairt leis an dtuairim Mheiriceánach gur chuir dlíthe Sasanacha deireadh le labhairt na Gaeilge i mórchuid na hÉireann, thréig muintir na hÉireann féin an Ghaeilge go deonach. Roghnaigh siad Sacsbhéarla a labhairt go príomha as cúinsí eacnamaíochta. Bhí jabanna agus slándáil dá bpáistí le fáil trí Shacsbhéarla.

Ar ndóigh, is féidir le muintir na hÉireann rogha a dhéanamh arís más maith leo. Agus is féidir linn na straitéisí is feidhmiúla a fhoghlaim ó eiseamláirí rathúla, mar athbheochan na hIoruaise sa 19ú haois tar éis breis agus 300 bliain gan a labhairt, agus athbheochan na hEabhraise sa 20ú haois tar éis breis agus 2000 bliana gan a labhairt, agus na hathbheochantí atá ar siúl anois i dtíortha éagsúla mar an Bhreatain Bheag, an Chatalóin, an Liotuáin, Tír na mBascach, agus áiteanna go leor eile.

Ach is í Éire féin an eiseamláir is fearr do Éirinn. Ní fada ó shin a tharla malartú na teanga ó Ghaeilge go Sacsbhéarla. Tá a fhios againn go beacht conas a tharla sé sin, agus is féidir linn é a fheiceáil ag tarlú fós. Cén fáth, mar sin, nach féidir le muintir na hÉireann áis a bhaint as cuid desna fórsaí céanna agus modhanna daonlathacha chun an Ghaeilge agus a pobal a neartú?

Is féidir leo, cinnte. Mar sin, moltar go dtosaítear le tuiscint:

TOSAIGH LE TUISCINT

1. Cé gur rud breá tábhachtach é go bhfuil Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge ann anois agus go bhfuil na chéad chéimeanna tógtha ag an Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta de réir na straitéise fadréimhsiúla sin, níl sé cóir ná cothrom iarraidh ar lucht na Gaeilge a fhanacht bliain eile, nó dhó, nó fiche lena gcearta daonna agus sibhialta, cearta a bheadh cóir a bheith acu agus i bhfeidhm ó bhunú an Stáit.

Seo é an chéad fáth go bhfuil gníomh láithreach á mholadh againn. Anois, an bhliain seo, seachas am éigin eile amach anseo.

2. Níl an t-am ag pobail na Gaeltachta atá fágtha agus ag lucht na Gaeilge lasmuigh na Gaeltachtaí fanacht a thuilleadh. Insan “Meabhrúchán Miniúcháin agus Airgeadais”, thuiriscigh Rialtas na hÉireann go bhfuil Acht na Gaeltachta 2012 bunaithe ar mholtaí faighte sa Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht (2007) ina dtaispeánadh go bhfuil “aistriú suntasach teanga ó Ghaeilge go Béarla tar éis tarlú sa Ghaeltacht” (1) agus:

“Is é tátal lom shuirbhé na ndaoine óga nach bhfuil ach idir 15 bliana agus scór bliain fágtha mar shaolré ag an nGaeilge mar theanga theaghlaigh agus phobail sa chuid is láidre den Ghaeltacht, is é sin le rá an chuid den Ghaeltacht a bhaineann le Catagóir A, murab fhéidir an patrún seo a chur ar mhalairt treo. Faoin am a dtagann clann ghlúin na ndaoine óga seo chun cinn ní bheidh dlús na gcainteoirí gníomhacha Gaeilge ina measc sách ard le pobal cainteoirí Gaeilge a bhuanú, gan trácht ar é a athchruthú, mura féidir cúinsí nua sochtheangeolaíocha a chruthú san idirlinn.” (2)

Sin é an dara fáth go bhfuil gníomh láithreach á mholadh againn.

3. Tuigtear gur gluaiseacht do chearta daonna agus sibhialta í athbheochan na Gaeilge.

Is ceart Saoirse Labhartha é aon rud atá uait a rá i do theanga féin. Ní hé an ceart é an rud atá ag teastáil ó dhuine éigin eile a rá i dteanga an duine eile.

Tá ceart ag daoine Gaeilge a labhairt in Éirinn agus tá siad ag cleachtadh an chearta sin in ainneoin constaicí curtha rompu.

4. Tuigtear gur gluaiseacht an-mhór í athbheochan na Gaeilge, atá ag dul i neart.

a. I 1975, dúirt timpeall 65% de dhaoine fásta sa Phoblacht “gur chóir todhchaí na teanga a áirithiú agus gur chóir tacaíocht phoiblí a thabhairt don teanga.” (3)

Na laethanta seo, mar a fheictear sa staidéir *The Irish Language and the Irish People* a rinne Micheál Mac Gréil agus Fergal Rhatigan ag Ollscoil na hÉireann Má Nuad i 2007-2008 (4) agus sa Straitéis 20 Bliain Don Ghaeilge:

“Léiríonn na torthaí tacaíocht ollmhór do chaomhnú na Gaeilge: tá 52.5% ag iarraidh go gcaomhnófaí an Ghaeilge sa Ghaeltacht agus go ndéanfaí í a athbheochan lena húsáid sna healaíona agus sa chultúr lasmuigh den Ghaeltacht, agus tá 40.9% (eile) ag iarraidh go ndéanfaí an teanga a athbheochan chun críocha poiblí ar fud an Stáit.” (5)

I bhfocail eile, tá breis agus 93% sa Phoblacht i bhfách le hathbheochan na Gaeilge sna Gaeltachtaí ina n-iomlán agus i réimsí ealaíne agus cultúir ar fud an stáit. Tá breis agus 40% i bhfách le hathbheochan na Gaeilge sna healaíona, sa chultúr, agus i ngach réimse poiblí agus i ngach ceantar ar fud an stáit.

b. I 1975, bhí 20-25% de dhaoine fásta sa Phoblacht “go gníomhach agus go seasta” i gcoinne na teanga. (6)

Ach i 2007 / 2008 (aistrithe ó Shacsbhéarla): “Ba 7% san iomlán iad siúd a bhí ag iarraidh Gaeilge a fheiceáil ‘caite i dtraipisí agus dearmadta’. Mar gheall ar na dearcthaí diúltacha a bhítear á n-eisiúint gan staonadh i mórchuid de mheáin chumarsáide mhóréilimh, is fíor-shuntasach neart na ndearcthaí dearfacha agus laghad an lín ar mhaith leo deireadh na Gaeilge a fheiceáil.” (7)

c. I 1975, ní raibh cumas comhrá fiú go páirteach ag ach 23% den daonra lasmuigh den Ghaeltacht. Móide de Ghaeilgeoirí sa Ghaeltacht, bhí cumas comhrá ag leibhéal éigin ag timpeall 25% de mhuintir na hÉireann. (8)

I 2006, dúirt 1.6 milliún, 41% de mhuintir na hÉireann go bhfuil siad in ann Gaeilge a labhairt ag leibhéal éigin (Daonáireamh 2006). I 2002, dúirt timpeall 339,000 nó 8% sa Phoblacht go raibh siad líofa. (9)

d. “Tá cumas éigin sa Ghaeilge ag 184,898 duine i sé chontae an tuaiscirt, dar le réamhthorthaí Dhaonáireamh 2011. Is ionann sin agus 10.65% den daonra agus is ardú é ó 167,490 duine in 2001.... D’fhreagair 4,164 duine os cionn 3 bliana d’aois go raibh an Ghaeilge mar phríomhtheanga acu...” (10)

I 2002 i sé chontae an tuaiscirt, d’éiligh 75,125 (4.5%) de 1,685,267 go raibh siad mór nó beag líofa san iomlán as Gaeilge. (11)

e. I 2001, sular éirigh leo Roinn Oideachais Institiúid Teangeolaíochta Éireann (ITÉ) a leachtú “go deonach” le tarraingt siar a maoiniú, (12)(13) rinne ITÉ taighde neamhspleách cuimsitheach a thaispeáin gur mhaith le mórán tuismitheoirí sa Phoblacht a bpáistí a chur i nGaelscoileanna. Sholáthair Gaelscoileanna Teoranta an achoimre seo i 2011 (aistrithe ó Shacsbhéarla):

“I dtaighde a rinne hITÉ, léirigh 30% de thuismitheoirí go roghnóidís oideachas Gaelscoile dá mbeadh sé ar fáil dóibh ar an mbunleibhéal agus léirigh 25% go roghnóidís oideachas Gaelscoile dá mbeadh sé ar fáil dóibh ar leibhéal iarbhunscoile ina gceantar.” (14)

Tá gach dealramh air go mbíonn éileamh ar Ghaelscoileanna ag neartú ó 2001.

f. Is léir, mar sin, nach gluaiseacht éigin imeallach radacach bheag bhídeach í gluaiseacht na Gaeilge. Más féidir “brúghrúpa” a chur ar shaoránaigh atá ag ardú a nguthanna ar son a gceart féin agus ar son ceart lucht na Gaeilge, tuig go seasann an “brúghrúpa” seo le tacaíocht ó thromlach millteanach na ndaoine.

5. Tuigtear go bhfuil an teanga sár-thábhachtach do Éirinn an lae amárach.

a. Traidisiúin seanchais is mó agus is ársa na hEorpa. An dara traidisiún ginealais is ársa ar domhan; níl ach ginealaigh na Síne níos sine. Ceann desna traidisiúin scéalaíochta is ársa agus is iontaí ar an domhan. Fuinneog ar an Aois Iarainn. Teanga liteartha is ársa na hEorpa atá fós á labhairt. Ceann desna traidisiúin filíochta is ársa agus is iontaí ar domhan. Seod i litríocht an domhain le meas mór uirthi timpeall an domhain.

b. Ní leor sin? Ag breathnú siar, seachas ar aghaidh? Tá go maith, ach smaoinigh air seo leanas.

Maireann an Bhreatain Bheag fós mar náisiún, agus an Chatalóin, agus Tír na mBascach, agus a lán náisiún eile cé go bhfuil siad faoi smacht tíortha eile atá níos mó, agus tá tuiscint agus meas ag daoine ar fud an domhain gur náisiúin iad fós, toisc go bhfuil teangacha ar leith acu fós.

Cad a tharlaíonn nuair a bhfaigheann teanga bás? Mar shampla amháin, féach ar Chorn na Breataine, a raibh meas uirthi mar thír ar leith ach cúpla céad bliana ó

shin. Inniu, ní ach contae Sasanach í ina gcreideann mórchuid na ndaoine gur Sasanaigh iad agus go raibh a sinsir riamh ina Sasanaigh.

Níl teorainneacha náisiúnta ag Éirinn a thuilleadh (.i. “Eoraip gan teorainneacha inmheánacha”); níl flaithiúnas dlí ag Éirinn a thuilleadh, níl an punt ag Éirinn a thuilleadh; níl flaithiúnas eacnamaíochta ag Éirinn a thuilleadh. Níl aon chomharthaí eile fágtha de fhéiniúlacht náisiúnta na hÉireann ach an bratach agus an teanga. Tá bratach ag Corn na Breataine agus ag gach contae Sasanach nó Eorpach eile. Ní leor sin.

6. Cuirfeá an cheist: “Cad faoi litríocht Shacsbhéarlach na hÉireann, agus ceol agus rince iontach na hÉireann? Nach ndéanfaidís an gnó mar chomharthaí, siombailí nó tréithe féiniúlachta chun náisiúntacht na hÉireann a éileamh agus a chaomhnú?” Seo leanas fíricí a thacaíonn liom nach leor a leithéid sin.

Níor bhuaigh agus níor choimeád aon phobal riamh aithint mar náisiún as a gceol agus rince. Maidir le litríocht, níor rún é go raibh daoine ag teacht le chéile i gcumainn mar The Ossianic Society (1853), Cumann Carad na Gaeilge / The Philo-Celtic Society (a thosaíodh le ranganna i mBrúiclinn, Nua-Eabhrac i 1872), agus Conradh na Gaeilge (1893) chun Gaeilge agus a litríocht a chur chun cinn. Ach, ag an am céanna, scríobh dream eile as Sacsbhéarla amháin, cé go raibh Gaeilge acu, agus d’oibrigh siad chun Éire a chur ar an mbóthar go Corn na Breataine. D’éirigh go mór leo. B’fhéidir gurb é seo an fáth go smaoiníonn mórchuid an domhain gur cuid de Shasana í Éire agus gur Briotánach iad na hÉireannaigh.

Mar sin, seachas an teanga, níl comhartha, siombail nó tréith ar bith eile fágtha arb fhéidir leis féiniúlacht náisiúnta na hÉireann a chruthú, ná náisiúntacht na hÉireann a éileamh as seo amach.

Déantar an rogha.

200 bliain ón am seo, an mbeidh Éire ina contae Sasanach nó Eorpach, nó an mbeidh Éire ina náisiún fós?

7. Is minic go gcloisimid nó go léimid ráitis mar seo: “Níl gá againn le teanga ar leith. Níl teanga ar leith ag tíortha mar SAM agus an Astráil.”

Úlla agus oráistí. Foirbríodh SAM, mar shampla, ar thaobh eile den domhain gan smacht feidhmiúil ag Sasana i mbeagnach gach réimse, cé go raibh a mhalairt ag teastáil ó Shasana. Inniu i SAM, ní chloistear go minic faoi Shasana nó faoin Ríocht Aontaithe. Abair “Manchester” agus smaoinítear go bhfuil tú ag caint faoi chathair i New Hampshire. Abair “Birmingham” agus smaoinítear go bhfuil tú ag caint faoi chathair in Alabama. Níl aon tionchar suntasach ag an Ríocht Aontaithe ar pholasaithe SAM, ar mheáin chumarsáide SAM, nó ar dhearcadh i SAM i gcoitinne. Ó 1169 anuas agus go háirithe ó na 1580í anuas go dtí inniu, ní hé sin cás na hÉireann.

8. Tuigtear go bhfuil dlí Éireannach anois ar thaobh an Ghaeilgeora.

Faoi dheireadh, faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003, is féidir le Gaeilgeoirí a gcearta daonna agus sibhialta a éileamh agus a fháil.

9. Tuigtear nach féidir leis an athbheochan dul chun cinn a dhéanamh gan bunsraith mhaith eacnamaíochta.

Díreach mar a tharla sa 19ú haois, aistríonn daoine go teanga eile más féidir leo slí bheatha mhaith a dhéanamh tríthí dóibh féin agus dá bpáistí. Munab fhéidir le daoine slí bheatha a dhéanamh trí Ghaeilge, leanfar le meath na teanga go bhfaighidh sí bás.

10. Tuigtear go bhfuil gá stádais ag an teanga.

Fuair Sacsbhéarla meas, ómós, agus stádas lena úsáid ar fud an rialtais, ar fud na n-eaglaisí, ag barr na n-earnála eacnamaíochta, agus ar fud an chórais nua oideachais ón 17ú haois anuas agus go háirithe ón 19ú haois anuas. In áiteanna agus réimsí nach raibh meas don teanga iontu, bhí náire ar dhaoine í a labhairt. Is fadhb choitianta í seo fós.

Conas a bhainfeadh an teanga stádas amach?

Díreach mar a chonacthas in Éirinn ón 17ú haois go dtí inniu, má bhaintear áis as teanga le haghaidh na feidhmeanna is tábhachtaí i ngach réimse, is teanga sár-thábhachtach í. Muna mbaintear áis as an teanga le haghaidh na bhfeidhmeanna tábhachtacha, ní teanga thábhachtach í.

Tá an cinneadh soiléir. Baintear áis aistí, ní seachtain amháin gach bliain (cé gur forbairt iontach í Seachtain na Gaeilge), ach an bhliain go léir gan stad ag barr an rialtais, ag barr gach eaglaise, ag barr na n-earnála eacnamaíochta, ag barr gach comhlachta, ag barr gach forais agus eagraíochta eile, agus ar fud an chórais oideachais ó bhun go barr.

Agus níl aon mhodh nó acmhainn chomh héifeachtach sin chun stádas a thabhairt ná mórán jabanna déanta trí Ghaeilge a sholáthair ag gach leibhéal i ngach réimse i ngach ceantar.

11. Tuigtear nach bhfuil an teanga le fáil sna Gaeltachtaí amháin.

Tá a fhios ag gach duine go mbíonn Gaeilgeoirí ag aistriú in uimhreacha móra ón nGaeltacht go cathracha agus bailte móra in Éirinn agus thar lear chun jabanna a fháil le breis agus 160 bliain.

I 2002 sa Phoblacht, bhí timpeall 62,000 Gaeilgeoir ina gcónaí fós sna Gaeltachtaí oifigiúla agus timpeall 340,000 Gaeilgeoir líofa beag nó mór sa Phoblacht lasmuigh na Gaeltachtaí agus ag éileamh úsáid laethúil na Gaeilge. 15 Sa bhreis, tá Gaeilgeoirí eile ina gcónaí timpeall an domhain, idir 18,000 agus 25,000 sna SAM amháin. (2000 Census: 25,661. 2005 Census: 18,815) Agus líon na nGaeilgeoirí sna Gaeltachtaí ag éirí níos lú, bíonn líon na nGaeilgeoirí lasmuigh na Gaeltachtaí ag dul i méid.

Is é an dea-ionsaí an chosaint is fearr.

Is léir nach ndearna an 'Gaeltacht Strategy' an gnó. Tosaíodh i 1926 é, agus bhí agus tá an straitéis sin bunaithe go príomha ar chosaint amháin. Mar sin, ón dtosach, ghéill an straitéis sin buntáiste, cainteoirí, agus talamh do Shacsbhéarla. Ní féidir le haon teanga fanacht mar atá, gan dul i léig, agus a céile comhraic nó hiomaitheoir ag buaileadh ar na geataí agus ag brú isteach de ló is d'oíche, bliain i ndiaidh bliana.

Tá sé riachtanach rogha a dhéanamh. Fás nó bás. Níl aon rogha eile ann. Chun fás, ní mór Gaeilgeoirí sa Ghalltacht in Éirinn agus timpeall an domhain a nascadh le chéile i nGaeltachtaí samhalta (mar atá ag tarlú tríd an idirlíon anois), agus mar Ghaeltachtaí uirbeacha (mar a tharla i mBéal Feirste cheana féin as stuaim na ndaoine féin), agus leis na Gaeltachtaí oifigiúla. Is léir go dtuigeann údair

Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge é seo, ach caithfear an fás seo a chur i bhfeidhm láithreach bonn, anois, inniu, mar beagnach gach moladh eile sa Straitéis.

ÉISTEAR LEIS NA GEARÁIN I gCOINNE NA TEANGA, AGUS TUGTAR FREAGRAÍ MAITHE.

12. Is rí-mhnic go léimid i nuachtáin Éireannacha nó ar an idirlíon gearáin ó mhórán Éireannach mar seo leanas: “Ní féidir liom focal di a labhairt tar éis 14 bliana ag déanamh staidéir uirthi ar scoil. Tá an teanga sin gan mhaith gan feidhm gan bhuntáiste. Is am curtha amú aon am caite ag foghlaim na Gaeilge.”

Cé nach maith linn an ráiteas seo, tá cuid mhaith den fhírinn ann.

Tá ionadh, fiú díchreideamh, ar dhaoine timpeall an domhain nach bhfuil a fhios fós ag An Roinn Oideachais conas Gaeilge a mhúineadh 91 bliain tar éis bhunú an Stáit. Bíonn mic léinn ar fud an domhain líofa tar éis staidéar a dhéanamh ar theanga ar bith tar éis 6 bliana amháin. Cinnte, munab fhéidir le daltaí Gaeilge a labhairt tar éis 14 bliana, nó aon teanga a labhairt tar éis 14 bliana, cinnte gur chuir An Roinn Oideachais am na ndaltaí seo amú, is cuma cén teanga a bhí á foghlaim acu.

Munab fhéidir le duine feidhm a bhaint as uirlis, uirlis chumarsáide mar theanga san áireamh, is cinnte go bhfuil an uirlis sin gan feidhm don duine sin. Do mhórán daoine, tá Sínis gan mhaith gan feidhm gan bhuntáiste as an bhfáth amháin nach labhraíonn siad í. Ach tá Sínis an-úsáideach do 1.3 billiún daoine eile. Caithfidh tú a bheith in ann teanga a labhairt sular féidir leat feidhm a bhaint aisti.

An bhfuil an Ghaeilge gan mhaith gan feidhm gan bhuntáiste fiú do mhórán Gaeilgeoirí? Sin an fhadhb, nach ea? Mar a fheictear ón 17ú haois ar aghaidh, agus go háirithe ón 19ú haois, munab fhéidir le daoine slí mhaireachtála a bhaint amach dóibh féin nó dá bpáistí trí Ghaeilge, caithfidh siad an teanga a thréigean. Dúirt James Carville i 1991 (as Béarla), “Is é an geilleagar é, a amadáin.” 16 Is féidir linn é seo a athinsint maidir le Gaeilge mar seo: “Is é an easpa jabanna déanta trí mheán na Gaeilge é, a chara.”

13. Is minic go gcloisimid nó go bhfeicimid i gcló ráitis mar seo leanas:

“Ní maith liom Gaeilge a labhairt toisc go labhraíonn an grúpa paraimíleatach sin í.”

Bhuel, i gcodarsnacht leis an ráiteas a phléigh mé i bparagraf eile thuas, ní ach ceann amaideach an ceann seo. Ar dhiúltaigh George Washington Sacsbhéarla a labhairt toisc go raibh Sacsbhéarla ag Seoirse III? Ar thréig na hIodálaigh Iodáilis toisc gur labhair Mussolini í? Nó ar thréig na Síinigh Síinis toisc gur labhair na himpirí í? Cinnte níor thréig. Samhlaigh nach maith leat duine éigin, agus tá do thalamh, a thug do shinsir duit, ag teastáil ón duine sin. An dtugann tú dó é agus an imíonn tú gan focal a rá?

14. Is minic go gcloisimid nó go bhfeicimid i gcló ráitis eile mar seo leanas:

“Ní daonlathach é go gcaithfidimid Gaeilge a fhoghlaim ar scoil. An bhfuil sé ceart gur éigean dúinn Gaeilge a fhoghlaim?”

Is cinnte gur ceist chasta í seo. Ach “Deir 65% de dhaoine (aois 15 - 24) gur chóir go mbeadh an Ghaeilge éigeantach don Ardteist. (Ipsos MRBI 2010)” 17 I ndaonlathas, is minic go nglacaimid cinneadh an thromlaigh, cé nach maith linn é.

Agus in aon tír eile ina bhfuil dhá theanga oifigiúla, an ndeireann aon rialtas daonlathach nár chóir do shaoránach foghlaim conas a labhairt le lucht na teanga eile? Cad a dhéanfadh sé sin do thodhchaí na tíre sin?

Nó, in aon tír eile ina bhfuil dhá theanga oifigiúla, an ndeireann aon rialtas daonlathach go gcaithfidh an mionlach amháin a bheith freagrach as cumarsáid a dhéanamh leis an dtromlach, agus ní chaithfidh an tromlach a bheith freagrach as cumarsáid leis an mionlach? Ar dhaonlathas é sin, nó leatrom?

15. Ó am go ham cloisimid nó feicimid i gcló ráitis eile mar seo:

“Is Éireannach mé, ní maith liom Gaeilge a labhairt, agus diúltaím Gaeilge a labhairt.”

Is cinnte go bhfuil ceart ag daoine gan Gaeilge a labhairt, agus is cinnte gur cóir meas a thabhairt don seasamh sin gan bac, cáineadh, masla, nó magadh. Ach más

ceann desna daoine sin thú, agus má tá meas uait do do sheasamh, cuimhnigh nach cóir duit bac, cáineadh, masla, nó magadh a chur ar dhaoine eile ar mhaith leo scolaíocht a fháil dá bpáistí as Gaeilge, seirbhísí a fháil trí mheán na Gaeilge ó chomhlachtaí stáit agus ó chomhlachtaí státurraithe agus ó ranna an Stáit, nó jabanna a fháil i soláthar na seirbhísí sin trí mheán na Gaeilge, nó seirbhísí trí Ghaeilge a sholáthar ina ngnóthaí féin, nó jabanna a fháil i soláthar seirbhísí trí Ghaeilge i ngnóthaí príobháideacha, nó Gaeilge a labhairt gach lá gach áit ag gach leibhéal i rialtas, i ngnó, in oideachas, agus i ngach réimse eile ar fud na tíre.

LEANTAR AN PLÉ THUAS LE GNÍOMH

Sin é ábhar don tríú cuid den alt seo, atá le teacht.

TAGAIRTÍ

1. “Meabhrúchán Miniúcháin Agus Airgeadais”, An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, Meitheamh 2012, L. 1
2. Ó Giollagáin, Conchúr agus Seosamh Mac Donnacha, Fiona Ní Chualáin, Aoife Ní Shéaghdha, Mary O’Brien. Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Príomhthátaí agus Moltaí, 2007. Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge ag Ollscoil na hÉireann, Gaillimh i gcomhar leis An Institiúid Náisiúnta um Anailís Réigiúnach agus Spásúil, Ollscoil na hÉireann, Maigh Nuad. L. 31
3. Príomhthuarascáil ón gCoiste um Thaighde ar Dhearcadh an Phobail i dTaobh na Gaeilge, Committee on Irish Language Attitudes Research, Márta 1975, L. 6
4. The Irish Language and the Irish People - Attitudes towards Competence in and Use of the Irish Language 2007-2008, Micheál Mac Gréil and Fergal Rhatigan, Department of Sociology, NUI Maynooth, L. vii
5. Straitéis 20 Bliain Don Ghaeilge 2010-2030, Rialtas na hÉireann, L. 5
6. Príomhthuarascáil ón gCoiste um Thaighde ar Dhearcadh an Phobail i dTaobh na Gaeilge, Committee on Irish Language Attitudes Research, Márta 1975, L. 4
7. The Irish Language and the Irish People - Attitudes towards Competence in and Use of the Irish Language 2007-2008, Micheál Mac Gréil and Fergal Rhatigan, Department of Sociology, NUI Maynooth, L. vii

8. Príomhthuarascáil ón gCoiste um Thaighde ar Dhearcadh an Phobail i dTaobh na Gaeilge, Committee on Irish Language Attitudes Research, Márta 1975, L. 8
9. “Irish in Northern Ireland” le Diarmuid Ó Néill, Rebuilding the Celtic Languages, eagartha le Diarmuid Ó Néill, Ceredigion, Wales: Y Lolfa Cyf., 2005, L. 329
10. “Cumas sa Ghaeilge ag 184,898 ó Thuaidh”, Nuacht24
<http://www.nuacht24.com/nuacht/gaeilge/cumas-sa-ghaeilge-ag-184898-o-thuaidh/>
11. “Irish in Northern Ireland” le Diarmuid Ó Néill, Rebuilding the Celtic Languages, eagartha le Diarmuid Ó Néill, Ceredigion, Wales: Y Lolfa Cyf., 2005, L. 329)
12. Linguistic Institute of Ireland, message of December 22, 2003.
<http://linguistlist.org/issues/14/14-3554.html>
13. Tithe an Oireachtais, Written Answers - Linguistics Institute of Ireland. Wednesday, 4 February 2004
<http://debates.oireachtas.ie/dail/2004/02/04/00096.asp>
14. “Details of Respondent (Gaelscoileanna Teo.) provided to Forum on Patronage and Pluralism in the Primary Sector”, L.6
<http://www.education.ie/en/Press-Events/Conferences/Patronage-and-Pluralism-in-the-Primary-Sector/Patronage-Forum-Submissions-June-2011/Gaelscoileanna-Teoranta.pdf>
15. “Irish: what can be done?”, le Diarmuid Ó Néill, Rebuilding the Celtic Languages, eagartha le Diarmuid Ó Néill, Ceredigion, Wales: Y Lolfa Cyf., 2005, L. 279
16. Bunfhoinse: http://en.wikipedia.org/wiki/It's_the_economy,_stupid
17. “Litir Oscailte d'Éanna Ó Cionnaith”, The Connaught Telegraph, 21 February 2011
<http://www.con-telegraph.ie/opinion/beo-go-deo/2332-litir-oscailte-deanna-o-cionnaith>